

LA FEMOSA

REVISTA D'OPINIÓ I
INFORMACIÓ LOCAL

ARTESA DE LLEIDA

Aspectes culturals

Felip Gallart i Fernàndez

Felip Gallart i Fernàndez

Aspectes culturals

Col·lecció La Femosa

ARTESA DE LLEIDA

NÚMERO 149

GENER-FEBRER 1994

LA

FEMOSA

REVISTA D'OPINIÓ
I D'INFORMACIÓ
LOCAL

NÚMERO 149

GENER-FEBRER 1994

EDITA: AGRUPACIÓ
CULTURAL "LA FEMOSA"
CARRER DELS GALLART, 7
ARTESA DE LLEIDASEGONA ÈPOCA
DIPÒSIT LEGAL : L- 264-1981

AMB EL SUPORT DE:

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Diputació de Lleida

Ajuntament d'Artesa de Lleida

Membre de:

 ACPC
Associació
Catalana
de la Premsa
Comarcal

PÒRTIC

Amb una dosi remarcable d'optimisme, vam poder veure, no fa gaires dies, la presentació pública del volum de la "Col.lecció La Femosa", editat per Pagès Editors, de Lleida. *Aspectes Culturals* que és el primer títol d'aquesta col.lecció, sobre algun aspecte de la HISTÒRIA D'ARTESA DE LLEIDA, ha anat a càrrec del nostre col.laborador Felip Gallart i Fernàndez. Aquest projecte de l'Agrupació Cultural "La Femosa" de publicar, per separat, tots els estudis possible de tema (exclusiu) del nostre poble (geologia, flora i fauna, arqueologia, etc. etc.) s'estava gestant, des de feia molt de temps, en el si de la nostra Entitat. Ara, per fi, n'hem pogut assaborir una mostra, com a senyal i paga, del que serà (si tot surt com és previst) aquesta col.lecció que amb un format i un disseny molt modern porta el títol genèric d'ARTESA DE LLEIDA.

Si l'aparició d'aquest llibre ens ha alegrat d'allò més i ens ha posat optimistes en quant al nostre futur cultural, volem dir que, per un altre costat, estem disgustats d'haver d'admetre el nostre fracàs en totes les gestions que hem fet per a salvar aquesta revista.

Des de fa un temps llarg, a cada número ens anàvem endarrerint tot esperant originals per a poder publicar: aquesta demora de les col.laboracions ens han fet pensar que aquesta revista ha perdut, per diferents raons, bona part de l'atractiu o de l'interès que despertava i, conseqüentment, quan una cosa deixa d'interessar, deixa, també, de fer el servei que fins llavors feia i, per això, en aquest mateix punt s'ha de plegar. Hem decidit, doncs, d'arribar, encara que sigui de puntetes, fins al número 150 d'aquesta segona època. Al número que ve que serà el darrer, ja ho acabarem de comentar.

Els articles que apareixen a les planes de LA FEMOSA reflecteixen únicament l'opinió de llurs signants.

La Femosa Cuina

Ens ha semblat bé d'iniciar en aquesta pàgina que ens quedava sempre una mica escadussera, la publicació d'algunes receptes de cuina del llibre LA FEMOSA-CUINA editat l'any 1984 i que fa molt temps que està exahurit. Les receptes publicades foren el resultat dels plats de cuina elaborats per les dones que es van trobar en el primer curset de cuina de "La Femosa" (cada dona, havia d'ensenyar a les altres a cuinar un plat del seu repertori). No són receptes originals en el

sentit exacte del mot, sinó que són receptes que cada dona se les havia fet seves i fruija ensenyant-les a les altres cuineres casolanes. Totes tenen, però, la particularitat que són fàcils de cuinar per les persones amb un mínim de coneixements de cuina.

Per a publicar aquestes receptes, ens ha semblat bé de fer-ho tal i com foren editades, sense afegir-hi res, però sense llevar-hi, tampoc, res. Que us facin bon profit:

CREMA DE TRUFES

INGREDIENTS

200 grs. de xocolata de vainilla pura
 2 cullerades d'aigua
 2 rovells d'ou
 100 grs. de mantega bona
 150 grs. de nata
 3 cullerades de sucre

En un pot es posa la xocolata, l'aigua, el sucre i es desfà a bany maria. Es treu del foc i s'hi tira els dos rovells d'ou i es desfà sense deixar de remenar, es posa un altre cop al foc i que bulli una mica sense deixar de remenar. Es treu del foc, ho deixarem refredar una mica i s'hi tirarà la mantega; es barreja i es deixa refredar del tot. Després afegirem la nata; es remena tot ben remenat. Si queda clara es posa a la nevera fins que agafi consistència. Aquesta crema pot servir per farcir lioneses, braç de gitano ...

ÍNDEX

PÒRTIC / 1

LA FEMOSA CUINA / 2

NOTES I NOTÍCIES / 4

LLISTAT DE NEIXEMENTS, DEFUNCIONS I MATRIMONIS ESDEVINGUTS EL 1993 A ARTESA DE LLEIDA / 7

JA TENIM HISTÒRIA / 9
Per A. Costafreda

OBJECTAR O DESERTAR / 10
Per F. G.

LA PLANTA D'ADOB ORGÀNIC / 11
Per Alternativa Ecologista d'Artesa de Lleida

AMB POQUES PARAULES / 13
Per Felip Gallart i Fernández

JO TAMPOC NO HI SURTO / 14
Per Un com d'altres

TREBALLADORS QUE CONSUMEIXEN EL DIUMENGE / 15
Per Quinto

RECARREGAR LES PILES / 16
Per Alternativa Ecologista d'Artesa de Lleida

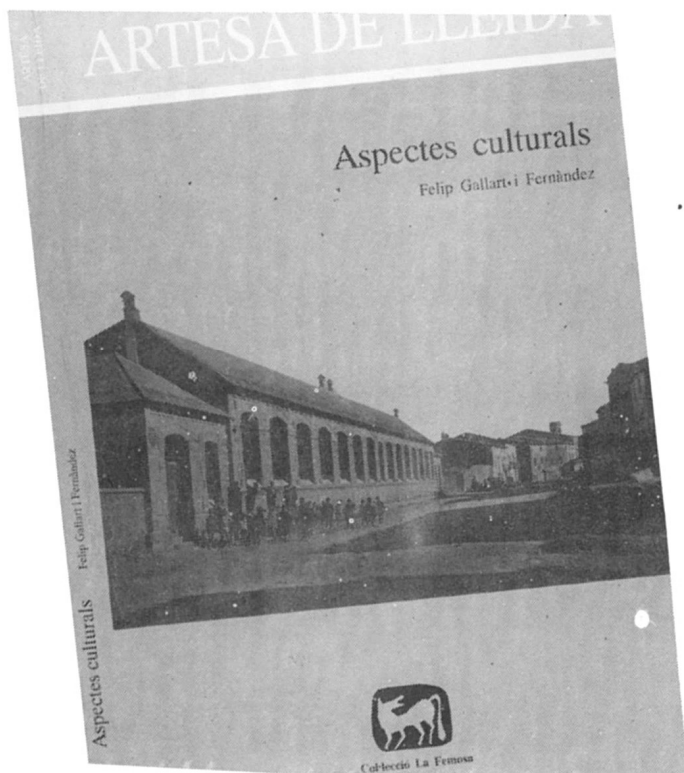
FOLKLORE ARTESENC / 18
Per A. C.

PÀGINES SENSE NUMERAR

FOTOS / 1
Per R. Serra

MOTS ENCREUATS / 2
Per M.N.

EL PAGÈS
Per Alexis Cardet i Ribes

La portada

El primer llibre de la HISTÒRIA D'ARTESA.

NOTES I NOTÍCIES

ASSEMBLEA DE POBLE

El diumenge dia 11 de desembre, l'Ajuntament convocà per escrit a tots els veïns a una reunió general a la Sala de la Llar del Poble, per tal de passar els comptes de l'any 1992, la Festa Major del 1993, i exposar les obres i gestions dutes a terme, així com resoldre dubtes dels veïns, i recollir les diferents opinions que aquests tinguessin.

Un dels temes que va tractar-se va ser també l'elecció dels dies de la Festa Major

d'Artesa, ja que l'any 1993 va veure's reduïda en un dia, i fora del dia de Sant Ramon. L'Ajuntament va proposar passar per les cases uns papers on hi constessin diferents propostes, i sobre les quals haurien de votar els veïns. Un cop recollides aquestes propostes es va fer un recompte i va quedar guanyadora la proposta que inclou els dies 31 d'agost (com a revetlla), 1, 2 i 3 de setembre.

FESTA DE QUINTOS

La tradicional i anual **Festa dels Quintos** va celebrar-se a Artesa el passat dia 18 de desembre. La festa s'inicia la revetlla en la qual els quintos passen pel carrer de la vila a recollir llenya per escalfar-se i a fer soroll per tal de no deixar dormir a la gent, a banda de que també fan alguna petita malifeta. També durant la nit es produeix el que

s'anomena bateig dels més joves que entren.

Al matí un esmorzar de germanor per tothom que vulgui anar-hi, amb carn i botifarra a la brasa. Al migdia passacarrers pels carrers de la vila, acompanyats pels grallers d'Artesa. I al vespre ball a la Sala de la Llar del Poble.

ELECCIO DEL JUTGE DE PAU

El passat dia 31 de desembre l'Ajuntament d'Artesa de Lleida va procedir a aprovar l'elecció del jutge de Pau titular i substitut, càrrecs que varen recaure en els Srs. RAMON IGLESIAS OLOMI, com a jutge de pau, i JOSEP BONASTRA BENET com a

suplent. L'expedient corresponent ha de ser enviat al Departament de Justícia els quals seran els que de manera definitiva atorgaran o denegaran aquests canvis. Un cop aprovats es prendrà presa de possessió per un període de 4 anys.

FESTES DEL PERIODE NADALENC

Nadal

El dia de Nadal La Comissió de Festes va organitzar una sessió de ball de tarda. Al vespre es va fer un petit espectacle amb un fakir, una vedette, un humorista i un sexi boy; després i per acabar es va reemprendre la sessió de ball.

Sant Esteve

El dia de Sant Esteve, la recent formada **Coral d'Artesa** va actuar per primer cop, i va fer-ho a l'Església Parroquial al llarg de la Missa Major. Les nades cantades es varen enregistrar en una cassette i es varen reproduir per la música dels altaveus del poble durant tots els dies de l'època nadalenca abans de fer els pregons.

Cap d'any

La Comissió de festes juntament amb un grup de gent voluntària ha organitzat novament la **Festa de Cap d'Any**. Enguany un total de 170 persones, la gran majoria artesenesques, han gaudit d'una festa de Cap

d'Any, molt complerta i ben organitzada. El sopar que va servir-se fou el següent:

Pastís de Peix amb acompanyaments varis.

Espatlla de xai al forn

Pastís de Cap d'Any

Música

Vins, caves, cafès i copes.

Com a novetat d'enguany es podria destacar la instal·lació d'una barra lliure. Cal destacar el bon ambient creat, així com els jocs i detalls amb que els assistents foren obsequiats. Tot amenitzat amb el grup musical NIT DE FESTA. El preu era de 6.000 ptes/ persona.

Festa de Reis

EL dia 5 de gener, igual que a tots els municipis de Catalunya, es va reviure novament la **cabalgata dels Reis màgics d'Orient**, que enguany van venir amb carrossa. Després del seu recorregut pel centre de la Vila, es va procedir al repartiment de regals a la Sala de la Llar del Poble a tots els nens i nenes.

COL.LABOREM AMB BÒSNIA

El dia 8 de gener, un grup de joves d'Artesa van passar per les cases a recollir aliments per als refugiats bosnians, en un acte

de solidaritat en favor de la pau i humanitat. Sembla ser que la gent va col.laborar molt i es recolliren força quantitats d'aliments.

SANT ANTONI

El dia 17 de gener, festa local al nostre poble, en honor a Sant Antoni, després de la benedicció dels vehicles i animals, es va

cuinar una olla barrejada, a càrrec del Venanci Drudis i els seus col.laboradors, la qual va ser degustada per molts artesencs.

APROVACIO PADRO HABITANTS A 1.1.94

L'Ajuntament d'Artesa de Lleida a la seva sessió del passat dia 27 de gener va aprovar la rectificació del **padró d'Habitants** a 1 de gener del 1994 el qual dona el següent resultat:

Altes des de 1.1.93 a 1.1.94: total 46

Homes: 28 Dones: 18

Baixes des de 1.1.93 a 1.1.94: total 48

Homes: 32 Dones: 16

Població total de dret a 1.1.94: 1120

Homes: 605 Dones: 615

Població de dret total a 1.1.93: 1222

Homes: 609 Dones: 613

L'arribada dels Reis Mags.

LLISTAT DE NEIXEMENTS, DEFUNCIONS I MATRIMONIS ESDEJINGUTS EL 1993 A ARTESA DE LLEIDA.

NOMS DELS NASCUTS		DATA NEIXEMENT	
RIBEIRO	LAGARTERA	CARLOS	27-02-1993
IGLESIAS	FARRAN	MARC	14-04-1993
SERRA	MARQUÉS	JORDI	15-04-1993
VILARÓ	PARÍS	MARC	18-06-1993
GONZÁLEZ	DE LA ROSA	ROBERTO	09-06-1993
PUERTAS	GALLART	PAU	12-07-1993
PUERTAS	GALLART	SERGI	12-07-1993
PUIG	PERICON	ORIOI	06-08-1993
MIR	BERGADÀ	ARIADNA	03-09-1993
BOSQUE	ROURE	MÒNICA	06-11-1993

MATRIMONIS		DATA	
GIRIBET	CARLÍ	JOSEP	20-03-1993
BONET	BOSCH	LAURA	
MOR	GUIU	JOSEP FCO.	17-04-1993
CASTRO	MAYO	ANGELES M ^a	
BERNAUS	OLSINA	JOAN	01-05-1993
VILALTA	DRUDIS	MARIA JOSE	
VIVÓ	SILOS	JOAN MIGUEL	15-05-1993
PUIG	MOLLÓ	DOLORS	
GARRÓS	TORREGUITART	ISIDRE	15-05-1993
FERNÁNDEZ	BRU	GEMMA	
RIBEIRO	DA SILVA	CARLOS ALBERTO	05-06-1993
LAGARTERA	MORENO	MARIA JOSÉ	
ROS	VILAMAJÓ	JOSÉ	25-07-1993
OLOMÍ	ANÉ	MONTSERRAT	
GONZÁLEZ	TRUJILLO	RAMON	14-08-1993
DRUDIS	ORÓ	EVA	
OLIVÉ	GIBERT	JAVIER	26-09-1993
FARRÉ	SÀEZ	ANGELES	

MUJAL BENET	BESORA GAÑET	JOSEP RAMON MONTSERRAT	09-10-1993
GARRÒS ARISTIZABAL	IGLÉSIAS PARDO	ALBERTO LUÍS M ^a PILAR	02-10-1993
MOR MIRÓ	BONET PUIG	MARÍN M ^a GORETTI	18-12-1993

DEFUNCIONS

DATA

BESORA	GALLART	CARMEN	17-01-1993
MOR	SERÉS	RAMONA	24-02-1993
NADAL	VISA	MARIA	25-03-1993
CORRETGÉ	ESPASA	CARME	29-03-1993
OLOMÍ	BATLLE	JOSEP	01-06-1993
CARDET	BADIA	ÀNGEL	09-06-1993
DOMENECH	FALGUERA	GREGORI	26-06-1993
POMAR	GROS	JOSÉ	16-07-1993
ROCA	CALLAU	MIQUEL	29-08-1993
CHARLES	BERENGUÉ	MIQUEL	21-10-1993
ARGILÉS	SOLE	RAMON	19-11-1993
CALLART	BOSCH	JOSÉ	02-12-1993

... ja tenim història.

JA TENIM HISTÒRIA

Com artesenc ja començava a estar una mica preocupat i, si cal dir-ho, també una mica acomplexat, ja que en aquests darrers anys han estat molts els municipis de la nostra comarca que han tret a la llum algun llibre que explica la història del seu poble, històries locals fetes, sovint, amb més bona intenció que traça, però que ja era un pas important per a satisfer la curiositat dels seus convilatans. A Artesa que d'història *se'ns en suposa* encara no teníem fet res d'això, encara que tinguéssim, això sí, un pretenció projecte que, per la seva magnitud resultaria poc creïble que el puguéssim portar a bon terme. Doncs bé, ara ja tenim a les mans el primer lliurament d'aquesta, nostra, pretenció que, d'alguna manera, ens ve a esborrar el complex d'inferioritat que patíem.

ARTESA DE LLEIDA no és, doncs, el títol d'un llibre, sinó que és el títol de tota una col·lecció que amb l'aparició, poc a poc, d'altres llibres, anirem completant entre tots la història del nostre poble. I no només la història, sinó tot allò d'interessant de ser estudiat que hi pugui haver dins les fites del nostre terme municipal. S'ha triat un disseny de portada modern i al mateix temps atractiu i també un excel·lent paper perquè, tot plegat, doni categoria a la col·lecció que porta el

nom de La Femosa. L'aparició de nous volums anirà donant gruix i contingut a aquesta col·lecció que hem acabat d'estrenar amb **ASPECTES CULTURALS** (una història sobre el desenvolupament cultural del nostre poble) que ha escrit Felip Gallart.

Felip Gallart i Fernàndez que ja té una (suficient demostrada) habilitat per a escriure, ha tingut l'encert, al meu parer, de confeccionar la història de la cultura artesenca d'una manera amable i al mateix temps planera, evitant al màxim que la seva lectura resultés feixuga o avorrida. L'ha distribuït en diferents apartats per estudiar per separat cada aspecte de la nostra cultura, per lligar-ho tot, finalment, amb *Una visió de conjunt*. El llibre té més de dues-centes pàgines numerades i vint-i-vuit de centrals, sense numerar, on hi ha cinquanta-sis fotografies.

Des d'aquí voldria felicitar el Felip per la seva gran tasca de recerca i per tot allò que hi ha al darrera d'aquests *Aspectes Culturals*, però també voldria poder felicitar-nos d'aquest començament tan feliç de la **HISTÒRIA D'ARTESA DE LLEIDA**.

A. Costafreda

¿OBJECTAR O DESERTAR?

Al nostre poble, com en d'altres pobles i ciutats està creixent un gran nombre de jovent el qual "passa de fer la mili". Aquests opten per fer el servei social substitutori, la qual tasca consisteix en unes alternatives socials i no militars. Aquestes tasques socials, encara que semblen una bona sortida per a la gent que no volem perdre nou mesos de la nostra vida fent el servei militar, si que perdrem dotze fent el servei social que si s'analitza fredament també és un segrest, no militar però sí social.

Els objectors actuals no estem mentalitzats, ni molt menys preparats per dir "no" tant al servei militar com al servei social.

En notícies tan actuals com la de les detencions de més d'una vintena d'insubmisos de les comarques antimilitaristes, no governamentals entre les més destacades es troben moviments com el MOC : Moviment d'Objecció de Consciència, o el mili KK, les quals per la seva quasi nul·la força a nivell

governamental no poden fer res per aquestes detencions.

Els joves que en aquests temps decidim fer-nos objectors, és perquè és una sortida no perillosa per no fer la mili. Per què no som una mica més realistes i pensem en la gent la qual va ser detinguda i empresonada per poder aconseguir una alternativa legal per no fer el servei militar ¿Som els joves que pugem ara els qui hem de canviar una mica les coses o senzillament quedar-nos asseguts i dir que sí?

Ei jove! si passes de la mili ¿Objectes o desertes?

La presentació del primer llibre de la HISTÒRIA D'ARTESA DE LLEIDA.

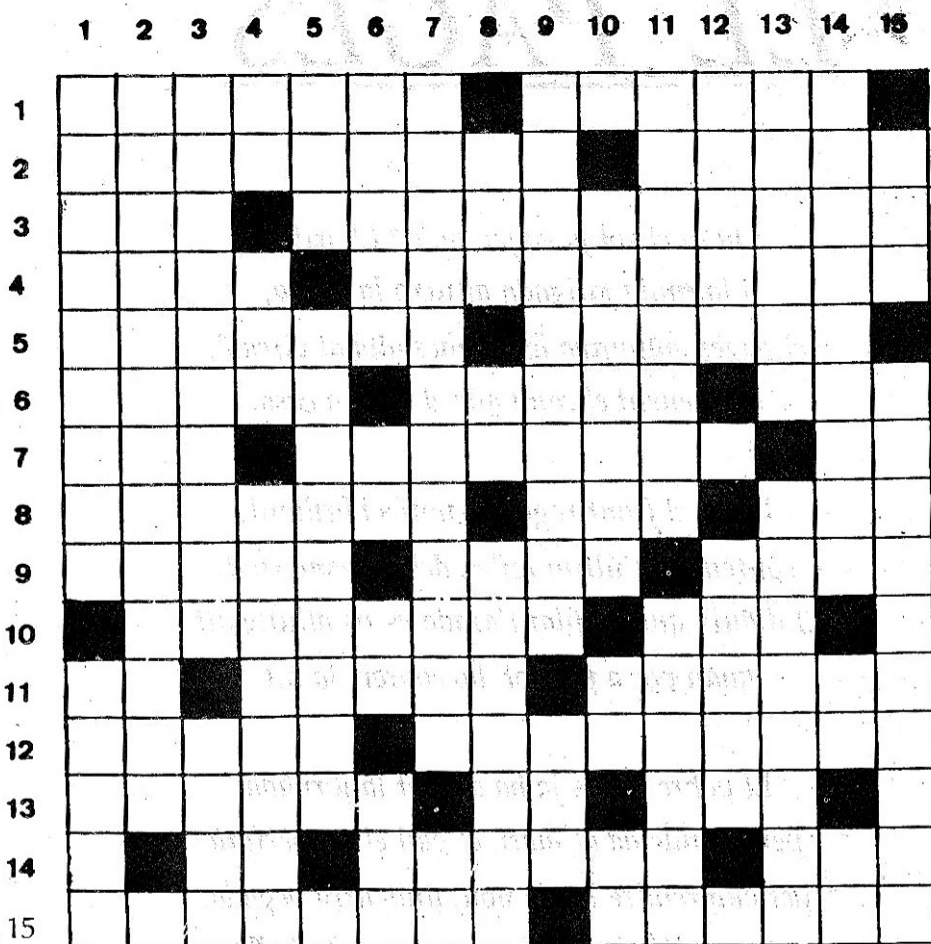
MOTS ENCREUATS

HORIZONTALS

1-. Arbust de jardí amb fulles verdes tot l'any. En plural, certa classe de teixit. 2-. El cim més alt d'Amèrica. Poble de l'Anoia o també famós mercat. 3-. Alrevés, quan la pilota entra a la porteria. De forma irònica. 4-. Tenir amor. Ciència que estudia les imatges. 5-. Expressió lírica. estupefacte. 6-. Capital del Sahara espanyol fins el 1975. Punt de l'esfera oposat al zènit. Ràdio Associació de Catalunya. 7-. Institut Democràtic i Treballador. Que no tem els perills. Consonant doble. 8-. Que fa coses. De Rússia. Tres vocals. 9-. Retenidors, plaents. Al revés, pot ésser un teixit o també una mena de fusta molt dura. Dolç que normalment es fa en un motlle. 10-. En femení, insuficients. Que ho té en propietat. Vocal. 11-. Prefix negatiu. Al revés, omesa. Esser viu dotat de moviment. 12-. Al revés, passe de dins a fora. Article de fons d'una publicació periòdica. 13-. Al revés, introdueix un cert matís. En quin lloc. Repetit, ball famós del segle XIX. Vocal. 14-. La primera. Acusatiu i datiu del pronom personal de primera persona. Embriaques. Percebre amb l'oida. 15-. El fet de créixer. L'antic Iran.

VERTICALS

1-. Instrument de corda molt popular a Rússia. Fill d'Abraham. 2-. Accions de comiat. Consonant. 3-. Dades matemàtiques que faciliten molts problemes de càlcul. Al revés, governadors àrabs. 4-. Agrupació Naturalista. Corrent d'aigua. Mancades de cautela. 5-. Sis-cents un. Al revés, que comenten un assassinat. Cent. 6-. Al revés, aplicar el sentit de la vista. Neó. Afirmació. Miol de gat. 7-. El pateix el que es creu el centre del món. Banc de dipòsit. 8-. Unión Nacional Opositora. Acabament d'infinitiu. Nom de diverses emperadrius bizantines. 9-. Dones que tenen cura de la mainada. Grup de diverses empreses que depenen de l'estat. 10-. La rodona. Cotip o bé Isotip. Símbol de l'Astat. Al revés, nom de consonant. 11-. Sufoquis, comuniquis calor. Al revés, en plural seient del diputat. 12-. Sant del dia 31 d'Agost. Cinc-cents. Fira en gallec o bé en portugués. Divuitena lletra catalana. 13-. Triar. optar. Que conté alumini. 14-. Relat va a la sanitat. Vocal repetida. Una altra vocal repetida. 15-. Front tributari Atlàntic. En un ferrocarril d'aquestos es puja al Santuari de Núria.

SOLUCIÓ

HORIZONTALS

- 1.- Baladre, Moares, 2.- Aconcagua, Calaf, 3.- Gol, Irònicament, 4.- Amar, Iconologia, 5.- Lirisme, Atònit, 6.- Aaiun, Nadir, Rac, 7.- IDT, Intrepid, Rt, 8.- Camiser, Rus, Ale, 9.- Amens, Set, Flam, 10.- Escasses, Seu, A, 11.- In, Omisa, Animal, 12.- Surts, Editorial, 13.- Matisa, On, Can, E, 14.- A, Me, Ebries, Oir, 15.- Crescuda, Pèrsia.

VERTICALS

- 1.- Balajaica, Isaac, 2.- Acomiadaments, R, 3.- Logaritmes, Emir, 4.- An, Riu, Incautes, 5.- DCI, Assassins, C, 6.- Mirar, Ne, Sl, Meu, 7.- Egodentrisme, BD, 8.- Uno, Ar, Teodora, 9.- Mainaderes, JNL, 10.- O, Cottus, At, Pe, 11.- Acaloris, Escons, 12.- Ramon, D, Feira, R, 13.- Elegir, Alumnes, 14.- Sanitaria, Aa, II, 15.- Fta, Cremallera.

EL PAGÈS

Quan el sol ja s'ajeu allà a l'horitzó,
i la mula fatigada afluixa la passa,
el pagès empunya les regnes allà al Grealó,
emprenent el camí que el durà a casa.

I amb el front rogenic, suorós i brillant,
contempla l'últim reflex del sol esmorteït.
El dibuix que ha filat l'arada es va allunyant,
quan poc a poc tot ho cobreix la nit.

El pobre pagès ja ha acabat la jornada,
però l'endemà al matí, el gall el despertarà
per reprendre-la, de nou, una altra vegada.
I és que l'únic que fa un pagès és treballar.

I quan acabi el seu camí i arribi a la masia,
s'asseurà a la vora del foc a escalfar el cos,
i explicarà els seus captiveris a la Maria,
i clavarà a la botifarra un o altre mos.

Més tard anirà a estirar-se al jaç
i anirà rumiant les feines del pròxim matí,
fins que s'adormirà penjant del llit un braç,
esperant que soni el maleït quicquiriquic.

Alexis Cardet i Ribes

(14 anys)

La planta d'adob orgànic

D'ací a poc temps començarà a funcionar la planta de reconversió de la matèria orgànica que produïm a les nostres cases en adob biològic d'alta qualitat, ja que aquest adob estarà lliure de partícules residuals no biològiques (trossos de plàstics, vidres...) que contenen els actuals adobs orgànics.

Aquest és un objectiu que gairebé no ens atrevíem ni a somiar els col·lectius de gent que set anys endarrera vam començar l'activitat de la recollida selectiva amb els alumnes de vuitè de bàsica de l'escola local. Endarrera queden els obstacles que s'han hagut de vèncer, encara que som ben conscients que els impediments no s'han acabat i que com tot fins ara, entre tots els haurem d'anar solventant.

En aquests moments és ja l'Ajuntament qui s'encarrega de coordinar els diferents col·lectius que participaran més o menys directament en les diferents activitats que s'organitzaran per a fer arribar a la gent com s'haurà de dur a terme la separació de la matèria biològica de la resta de materials que en no poder-se reciclar hauran d'anar irremissiblement a l'abocador. Es per això que es demanarà la màxima cura en la separació dels diferents materials per tal de deixar només per a l'abocador aquells que per llurs característiques no siguin recuperables, com per exemple bombetes de llum, materials mixtos de cartró i plàstic que no es poden desenganxar fàcilment... ja se us donarà al

respecte una àmplia informació al moment oportú de manera que ningú no tingui cap problema.

També us donem la bona notícia que el Departament de Medi Ambient de la Generalitat ens ha regalat 100.000 bosses de paper per a recollir la matèria orgànica; de manera que durant el primer any aquestes bosses ens sortiran gratis, no deixa de ser un bon començament.

Per una altra banda ja ens estan acabant de fer la màquina que farà funcionar la planta d'adob orgànic, per tant el funcionament de la mateixa serà d'aquí a poc temps.

Per tal de completar l'actual recollida selectiva ben aviat es donarà informació sobre la recuperació de medicaments caducats i ferralla petita (llaunes, pots...) aquesta darrera és possible que es dugui a terme cada 15 i 30 de cada mes.

A tall d'informació uns fem saber que actualment s'està recollint uns 3.000 quilos de paper al mes, i uns 1.000 de plàstic a part hi ha el vidre i la ferralla. De vidre se'n recull de 18 a 20.000 quilos l'any, que ve a ser uns 1500 cada mes. Si afegim tirant curt uns 500 quilos de ferralla, podem comprovar que estem recuperant el doble de quan es feia la recollida una vegada al mes amb els alumnes de l'escola, és a dir, actualment es recull aproximadament uns 6000 quilos mensuals, això ve a resultar cap uns 70.000 quilos anuals de materials que no llencem a les

escombreries amb els conseqüents beneficis ecològics de tots sabuts.

Ara caldria parlar de beneficis econòmics sempre ho havíem fet així i ara també ho farem, però no us espereu cap xifra important; en aques sentit l'èxit no depèn de nosaltres i dissortadament estem a mercè del mercat (fins i tot europeu per què allà també es recupera) i de les empreses que ens compren, i en aquests moments només ens paguen el vidre que va a parar a l'escola, i el plàstic hi ha problemes per que ens l'agafin. Si poguessim compactar el paper aquest també ens el pagarien. Caldrà treballar per demanar subvencions amb aquest finalitat: aconseguir una compactadora. (també serviria per al plàstic).

Dues darreres notícies aquestes positives, és molt possible que Artesa pugui comptar amb el servei social dels insumisos (no fan la mili) que ens serien d'una estimable

utilitat per a posar en marxa la planta. Ens han concedit un contenidor per a paper que se cedirà a les escoles per a poder recollir-hi més còmodament els papers de tot tipus que genera la comunitat escolar.

Us regradem un cop més la vostra inestimable col.laboració amb la seguretat que entre tots podrem aconduir aquest projecte pilot a Catalunya de recollida selectiva cap a una sortida ben estructurada, digna i a imitar per altres municipis que començaran d'ací a un temps no massa llunyà també la recollida selectiva.

**LA NATURA NO ES UNA FONT
INEXHAURIBLE DE RECURSOS,
PRESERVAR-LA ES COSA DE TOTS.**

Alternativa Ecologista d'Artesa de Lleida

El Camarlenc dels Reis recollin les cartes dels infants.

AMB POQUES PARAULES

La revista La Femosa

L'altre dia rebia una convocatòria de reunió a la seu social de l'Agrupació Cultural La Femosa amb un to certament consirós, gairebé de súplica, on s'aconvidava els socis de l'entitat a parlar de la crisi de la revista i de possibles estratègies per redreçar-la.

La nota estava redactada des del cansament i la impotència dels que després d'estirar el carro una colla d'anys reclamen una mica d'atenció. La revista, amb vint-i-set anys de vida i 148 números publicats, és digui el que és digui, des d'una òptica local ha estat i és el referent escrit més important de tots quants han aparegut a Artesa. Per a un poble petit com el nostre, l'existència d'un mitjà d'expressió escrit, per precari que sigui és un autèntic luxe que apareix gràcies a l'esforç tenaç d'uns personatges que treballen de forma generosa i altruïsta, Jordi Niubo, Adolf Costafreda, Ramon Serra, per citar els noms més emblemàtics que des de la humilitat, el sacrifici, el treball generós i massa vegades no correspost per una comunitat cada volta culturalment més insensible, han fet possible la publicació del que hauria de ser un orgull per a tots els artesencs.

La realitat però és crua desgraciadament, i la revista. La Femosa és a un pas de plegar.

Si no hi ha una revifalla de col.laboradors que mes rera mes animin l'ensopit panorama, aquest serà un dels darrers, si no el darrer, escrit que hom hi podrà publicar. La revista actualment, és veritat, està mancada de varietat, quantitat, de dinamisme, però d'això, òbviament, no se'n pot culpar als qui més han treballat per fer-la realitat, com massa sovint es fa, sinó més aviat a la desidia de tots plegats, a la comoditat dels qui esperen que els portin el plat a taula.

Artesa pateix una crisi cultural sense precedents; és a un pas de convertir-se en un erm cultural si els artesencs no hi posem remei, Cadascú des del seu angle. Que la revista La Femosa deixés de publicar-se seria una pèrdua massa gran dins de l'esquifit panorama cultural artesenc. Jo des d'aquestes pàgines només puc agrair la tasca constant i desinteressada dels qui la fan possible: moltes gràcies.

Felip Gallart i Fernàndez

Jo tampoc

no hi surto

Després de la lectura del nou llibre de Felip Gallart, molta gent s'ha sentit una mica desil·lusionada en no poder-se contemplar en cap fotografia que s'hi publica o de no llegir el seu nom propi en cap d'aquelles fileres de pàgines. Veus, m'he dit, jo tampoc hi surto, i tant que m'hauria agradat de poder-hi veure una fotografia meva, a primer pla i del costat que tinc més fotogènic. Però, si he de dir la veritat, no m'he sentit decebut, vull dir que, cada vegada, ja sospitava que no m'hi trobaria perquè hauria estat un encert que el Ramon m'hagués agafat (amb la seva càmera) allí on jo, precisament, no hi era, perquè, suposa que per a sortir en alguna fotografia el primer que fa falta és que et *retratin* i que et *retratin* bé, però a la gent que ens fa por la gent, ja procurem no anar en segons quins llocs i en segons quines hores . . .

Per altra part, com que sóc un *panxacontent* i tot m'està bé, procuro no posar el nas allà on no em demanen. Sóc d'aquells que sempre diuen amen o *ja s'ho faran*. Mai no poso cullerada en lloc (nomé al plat de la sopa) i no em barallo mai amb ningú (si no és amb la meva sogra que no suporto) i mai, tampoc ni dic una paraula insultant o

gruixuda si no és a l'àrbitre d'alguns partits de futbol i, això encara, davant del televisor. Si a més a més no vaig al cafè ni sóc dels que fan tetúlia a ca ferrer del Xeró, ni faig cua al consultori del metge i que si pugués no sortiria de casa ni per anar a treballar, ja em direu com s'ho hauria de fer el Ramon per *retratar-me* o, el Felip, que ni em coneix per a posar el meu nom al seu llibre.

Bé cadascú és cadascual i per això, com que penso que hi ha més dies que *llonganisses* i crec que, si han de publicar tants llibres en aquesta història d'Artesa, alguna vegada hauran de parlar per força dels que no diem mai res i, si tampoc ho diuen, doncs paciència i que al cel ens puguem veure.

Un Com d'Altres

Treballadors que consumeixen el diumenge

Després de la sobtada caiguda del Mur de Berlín tots erem conscients que algunes coses canviarien, no n'estavem segurs però pensàvem que seria cap a millor, encara que molts entesos donaven fum en lloc de llum i és que tots estàvem estupefactes.

Després de tot, no moriríem en un holocaust nuclear i això ja ens donava ànims, les despeses en defensa baixarien i els exèrcits es desfarien . . .

Els poders fàctics del capitalisme ho havien aconseguit, eliminar la bèstia que els assenyalaria amb el dit i els titllava d'exploitadors del proletariat, ara tot seria més fàcil per guanyar els diners que donen poder o permeten la corrupció. Allò que fins ara s'anomenava *bé social*, s'havia d'aparcar, i s'havia passat a la història.

Els treballadors occidentals havien estat utilitzats per fer veure als homònims orientals les meravelles d'aquesta societat i fer que dubtessin de les teories socialistes.

Ara que la victòria ha estat tan àmplia sobre el bàndol contrari, els treballadors han començat a perdre les seves prerrogatives, i en lloc d'anar a l'atur els militars, ho han començat a fer els pencaires.

La societat del benestar sembla que ja no és econòmicament rendible, se'ns discuteixen les pensions, no sabem si cobrarem quan ens toqui, la medicina pública es vol privatitzar, l'educació estatal trontolla,

les carreteres es faran de peatge.

Tot això és l'estratègia de la crisi muntada per Trilaterals o Triples A, perquè ens la creguem i així fer-nos desistir dels drets que no hem aconseguit molts de nosaltres si no els nostres pares o avis i que serà una humillació malvendre'ls.

Ara no hi ha feina, es demana gent capaç per desenvolupar qualsevol treball, i això està bé, però al pas que es va aviat es necessitarà ser enginyer o físic nuclear per despatxar fruita a la tenda del cantó.

En aquests dies de festes de Nadal ens trobem que hi ha una guerra entre el petit comerç i les grans superfícies per obrir o no el diumenge, les dues posicions tenen les seves raons però crec que els compradors també han de tenir les seves pròpies.

No ens hem de creure la propaganda que diu que som consumidors, i és que consumir s'ha d'haver complert, amb un mateix i amb la societat, en un lloc de treball.

El que vull dir és que el diumenge és sagrat, i no és que sigui per conviccions religioses, és una festa familiar que dona oportunitat a la relació, és un parèntesi que no s'ha de malmetre per pecar de consumisme, i s'hauria de salvar encara que ens possessin de cara a la crisi.

Quinto

RECARREGAR LES PILES

Cada any es gasten uns 80 milions de piles d'un sol ús, unes 8 per cada ciutadà dels Països Catalans.

RERAFONS: Costa d'imaginar que les petites piles que fas servir per a la llanterna, la ràdio o la cambra fotogràfica tinguin cap efecte sobre l'ambient. Però les piles domèstiques contenen metalls pesats. El més freqüent és el mercuri, un metall molt tòxic i una font important de contaminació. Un altre és el cadmi. Les piles van a parar als abocadors municipals on es rovellen i descomponen deixant anar el mercuri o el cadmi que contenen. Les piles que s'incineren amb les escombreries emeten perillous metalls a l'atmosfera.

SABIES QUE...?

*L'exposició prolongada al mercuri causa malalties i pot afectar el comportament. Durant el segle XVII, els fabricants de barrets que feien servir el mercuri per a tractar el feltre i la pell es comportaven de manera estranya, ningú no sabia que els barrets palesaven els efectes del mercuri i, eren considerats folls. D'aquí venia l'expressió *boig com un barret* i el *barretaire Foll* del llibre ALICIA EN EL PAÍS

DE LES MERAVELLES.

*Al voltant del 50 % del mercuri i el 25% del cadmi emprat als Estats Units s'esmerça en la fabricació de les piles.

*Una gran part de les piles emprades són del tipus *alcalí* o "2000" amb un 1% de mercuri. Les piles de botó en poden tenir molt més, o contenir liti tòxic.

*La mitjana anual del mercuri que s'empra en les piles supera quatre vegades els límits sobre la quantitat de mercuri permesa a les escombreries.

*Les piles es classifiquen en piles de botó per a rellotges, càmeres fotogràfiques, aparells mèdics (és preferible d'emprar piles de liti i clorur de plata), acumuladors de níquel-cadmi (Ni-Cd, recarregables), piles alcalines (LR6 14, 20 000), piles salines (16, 14, 20) i piles *ecològiques o verdes* (R6G, R146, R20G).

*A partir de 1993, i d'acord amb la Directiva Europea del 18 de març de 1991, els índexs de toxicitat de les piles es reduirà notablement. Les piles alcalines no podran sobrepassar el 0,025% del mercuri.

COSES FACILS DE FER

*Emparar piles recarregable. Encara que contenen cadmi, duren molt més temps que les piles alcalines i així no agreugen tant el nostre problema de residus tòxics.

*Tornar les piles usades. Avui hi ha tècniques per a extreure el mercuri i altres metalls de les piles a fi de toranar a utilitzar-lo. Una bona tasca per a reconvertir la mineria de mercuri d'almadén.

*A part els carregadors de piles per a endollar a la xarxa elèctrica, n'hi ha amb plaques solars. En poques hores tornen a carregar-se aprofitant l'energia solar.

*Sortosament a Artesa de Lleida tenim uns punts de recollida de piles i podem evitar

amb bastant comoditat de llençar-les a les escombreries.

FONTS:

Llegir l'article "*La contaminación de las pilas eléctricas*" en el núm. 97 de la revista INTEGRAL.

"*Dossier pilas*", editat per l'Associació juvenil Conocer y proteger la Naturaleza (CPN), Madrid 1991.

The Earth Works Group. *50 cosas sencillas que tu pots fer per a salvar la terra*. Ed. Blume.

Alternativa ecologista d'Artesa de Lleida

Preparant la revetlla de cap d'any.

FOLKLORE ARTESENC

Jocs i entreteniments (23)

JOC DE PILOTA

La pilota era també un instrumenta mb el qual es desenvolupaven alguns jocs ben diferenciats els uns dels altres.

Les primeres pilotes amb què jugaven els xiquets del nostre poble, eren fetes per ells mateixos. Vet-aquí (alhora de confeccionar-les) un altre motiu de distracció. N'hi havia de draps ben aprets, de couro, de llana i de goma. Les més freqüents per la seva eficàcia eren les de llana i les de goma. Les de llana les construïen enroscant fil de llana (el fil sobrant de fer jerseis de les seves mares) sobre un drap ja cargolat i apret; la llana s'anava enroscant sobre el drap fins a formar un cabdell (el màxim apret possible) fins a seguir la mida de la pilota que es volia, normalment no gaire grossa, ja que s'havia de poder agafar còmodament amb una mà. Les de goma, d'una mida semblant es feien a partir de neumàtics vells de bicicletes. El neumàtic quan es tenia es tallaba a tires estretes tot fent rodanxes. Amb un tros de goma sobrerera o amb un drap ben apretat s'hi comença a posar les rodanxes de neumàtic; les primeres fent-los donar dos o tres toms, però a mesura que la pilota prenia forma i s'anava fent grossa, les rodanxes s'hi posaven una a una fins que la goma ja no podia estirar-se més, llavors ja es donava per enllestida. Encara que les pilotes de llana eren molt apreciades, aquestes de goma ho eren molt més perquè eren molt botadores. Les pilotes de drap, sempre molt més grosses que

aquestes es feien enroscant uns draps força premuts i llavors es lligaven amb un cordill o es cosien, per evitar que es desfessin. Les pilotes de couro s'encarregaven al celler o a algun sabater. Les pilotes industrials, pel fet que s'havien de comprar van estar sempre raríssimes. Pel record que en tenim, no es van començar a popularitzar fins ben entrats els anys quaranta.

Amb aquestes menes de pilotes els xiquets i xiquetes jugaven a jocs ben diferents, alguns dels quals ja ningú no recorda o potser és que nosaltres no els hem sabut cercar prou bé.

A FRONTÓ

A frontó o a *saque* (que era el nom local del joc) hi jugaven preferenment xiquets. Hi prenien part dos jugadors o dues parelles (si es jugava de dos a dos). Per jugar a aquest joc es buscava una paret alta i llisa amb un bon espai obert al seu davant (la paret de l'església era un lloc ideal). El jugador que sortia tirava la pilota amb forà a la paret, l'altre (al rebot o esperant que fes un bot a terra), al seu torn pegava la pilota amb la mà plana per fer-la rebotar altre cop al mur. A la paret s'hi marcava una ratlla horitzontal, a una aixecada convinguda i la pilota sempre havia de pegar a la paret per sobre aquesta ratlla. A la paret de l'església, el nivell d'aquesta ratlla era sempre la filera de pedres on la paret (després) queda endins. Feia falta el qui no podia arregar la pilota a temps o el qui la

llençava per sota de la ratlla.

Els xiquets a vegades també jugaven a aquest entreteniment fent servir pales de fusta, que gairebé sempre eren les pales de rentar de les seves mares.

A ENTOMAR-LAR

Un dels jocs de pilota que preferenment hi jugaven les xiquetes (n'hi havia alguns) era que, agafant la pilota la tiraven a una paret i llavots (deixant-la botar o no, segons els casos) l'entomaven. Aquests joves sempre es desenvolupaven al ritme d'una cançó (nosaltres no n'hem trobada cap en català) com aquesta:

*A la ida,
sin mover,
con un pie,
con el otro,
con una mano,
con la otra.
Sin mirar
Sin reir,
patrás y palante,
Que viva Sevilla
la revoltilla.*

Quan la jugadora deia: *con un pie, con el otro*, havia d'aixecar de terra, ara un peu ara l'altre, i quan deia: *con una mano, con la otra* havia d'amagar una mà després de l'altra, darrera l'esquena, i quan deia: *sin mirar, sin reir* havia de posar una mà davant els ulls, o davant la boca. Quan deia: *detràs y palante*, havia de trucar les mans pel davant i pel darrera, i quan deia: *que viva Sevilla, la revoltilla* havia de deixar caure la pilota a terra, donar una volta i agafar-la. A les altres vegades, la pilota no havia de tocar a terra.

Quan la jugadora havia aconseguit de passar això bé, passava a una altra part del joc que consistia en, però ara sense bellugar-se del mateix lloc en tota l'estona, sense tocar un peu o l'altre, i així fins que havia fet tota la cançó o cantarella amb el que la mateixa anava dictant.

FER-LA BOTAR

En aquest entreteniment la pilota s'havia de fer botar donant-li impuls amb la mà, tot seguint el ritme d'aquesta cançoneta:

*A l'hortet del meu pare
que en visca l'amor,
Un roseret n'hi ha
que en visca la rosa.
Un roseret n'hi ha
que en visca la rosa
i el rosar,
ja està!*

Quan es deia: *que en visca l'amor, o que en visca la rosa i ja està*, s'havia de donar un cop més fort a la pilota, perquè saltés més alt i llavors s'entomava amb la mateixa mà amb la qual se li donava impuls, per tornar-la a llençar a terra i continuar la cançó.

EL TIT

Aquest era un joc de pilota amb el qual només s'hi entretenien els xiquets, ja que era un joc molt agressiu. Hi podien jugar tants com vulguessin. Aquesta distracció consistia a agafar la pilota amb una mà i llençar-la contra un altre jugador, l'agredit, si podia, arplegava la pilota i la llençava, al seu torn, contra un altre jugador, no calia que fos contra el seu agressor, sino contra qualsevol

altre. La pilota no necessàriament l'agafava el xiquet agredit, sino el que fós més amatent per a fer-ho, i sempre tenia dret a llençar-la el qui l'havia arreplegat. Amb aquest joc s'hi jugava amb una pilota de drap o de goma i els nens s'entretenien fins que se'n cansaven.

Quan es jugava a aquest joc amb pilotes més grosses (ja cap als anys seixanta), la pilota no s'agafava amb les mans, sinó que es jugava amb els peus, xutant-la tant fort com es podia contra un altre jugador.

Segurament que aquesta mena de joc és una deformació del joc conegut com a *gepa* (que era molt popular a la nostra comarca; a Puigvert mateix, encara el recorden amb aquest nom) que consistia a llençar la pilota contra l'esquena (d'aquí el nom de *gepa*) d'un altre jugador, però que aquí a Artesa ningú no el recorda d'aquesta manera.

EL FUTBOL

El joc del futbol va començar al nostre poble a primers d'aquest segle; s'hi jugava amb pilota de drap o amb la bufeta del porc (quan era temporada de matança). S'hi jugava sempre amb colles desorganitzades. Pel que hem sentit a dir, el primer partit de futbol, pròpiament dit, és va jugar l'any 1918 entre els equips *l'Alerta* del Sindicat de Sant Isidre i un altre equip, també artesenc del *Porvenir*. Es va jugar entre les dues eren veïnes, la del Jové i la del Miró. L'equip que va perdre va estar l'únic que va marcar un gol... a la seva porteria.

A. C.

Cantada de la "Coral d'Artesa".

